

*Калімбет А. Л.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»**Білокур Є. І.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню адміністративно-правового забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів. Встановлено, що до правоохоронних органів, які наділено правом на державний захист, може бути віднесено, з одного боку, ті, які прямо зазначені у спеціальному законодавстві, та, з іншого боку, ті органи, які виконують правозастосовну або правоохоронну функції, що закріплені на нормативному рівні.

Визначено, що адміністративно-правове забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів можна визначити як спосіб погодженого впливу суб'єктів публічного адміністрування на суспільні відносини, що пов'язано зі створенням надійних умов для функціонування правоохоронних органів та гарантування їх охорони від небезпеки. Погоджений вплив реалізується за допомогою сукупності інструментів публічного адміністрування з метою забезпечення публічного інтересу.

Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів складається з окремих елементів: суб'єктів, щодо яких може бути застосовано державний захист; суспільних відносин, які складаються у сфері захисту працівників правоохоронних органів; системи органів публічної адміністрації, які забезпечують застосування заходів державного захисту; правових норм, за допомогою яких забезпечується безпосереднє застосування владного впливу в процесі державного захисту.

Звернуто увагу на те, що адміністративно-правове забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів спрямовано на захист особливої групи публічних службовців, діяльність яких пов'язана з підвищеним ризиком та потребує відмінних засобів адміністративно-правового впливу, виокремлення єдиних принципів адміністративно-правового регулювання.

Виокремлено систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного захисту в Україні, до якої віднесено: а) суб'єктів публічної адміністрації, які визначають основні напрями державної політики у сфері державного захисту, забезпечують розробку і прийняття законів, розподіляють функції між органами виконавчої влади, координують їх діяльність, здійснюють і забезпечують ефективну реалізацію державної політики; б) суб'єктів, які приймають рішення про вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки; в) суб'єктів, які здійснюють заходи забезпечення безпеки. Особливістю системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного

захисту працівників правоохоронних органів є те, що один і той самий суб'єкт є одночасно тим, який забезпечує можливість здійснення державного захисту та суб'єктом, який має право на державний захист.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, державний захист, право на державний захист, суб'єкт публічної адміністрації, працівник правоохоронного органу.

Актуальність дослідження. В умовах становлення України як правової держави особливого значення набуває проблематика забезпечення захисту публічних службовців. Не винятком є забезпечення захисту працівників правоохоронних органів. Загалом, визначення особливостей адміністративно-правового механізму державного захисту працівників правоохоронних органів та виокремлення системи органів, які уповноважені забезпечувати державний захист працівників правоохоронних органів, відобразить якість та ефективність публічного адміністрування. З іншого боку, недетермінованим є перелік правоохоронних органів, що призводить до неоднакового застосування профільного законодавства. Таким чином, діяльність щодо адміністративно-правового забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів є малоефективною.

Стан наукового дослідження питання. Незважаючи на те, що це питання є надзвичайно важливим та актуальним, у теорії адміністративного права йому не приділялося належної уваги. Основу дослідження становили висновки, які зроблені провідними вченими у сфері адміністративного права, зокрема, такими як: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, М.Н. Берідзе, І.В. Бойко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко та ін. Водночас значна кількість проблемних питань адміністративно-правового забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів залишається невирішеною, що свідчить про актуальність вибраної теми дослідження.

Метою статті є характеристика адміністративно-правового забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів.

Результати дослідження. Загальноприйнятим є розуміння адміністративно-правового забезпечення як сукупності адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації дер-

жавної виконавчої влади [1, с. 14]. У широкому сенсі механізм адміністративно-правового забезпечення є сукупністю елементів і правових засобів, взаємопов'язаних і взаємозалежних, які утворюють інформаційно-правову єдність з метою здійснення впорядковуючого впливу і стабільного розвитку управлінських відносин у сфері діяльності органів виконавчої влади, державного управління, органів місцевого самоврядування, уповноважених посадових осіб та інших суб'єктів, урегульованих адміністративними правовими нормами управлінських відносин, що виникають у державі та суспільстві [2, с. 41].

При цьому специфіка адміністративно-правового забезпечення тісно переплітається із зовнішньою формою вираження державної виконавчої влади – здійсненням публічного адміністрування та має вираження через поєднання методів, форм, стимулів, інструментів, технологій, що використовує суб'єкт публічної адміністрації у конкретних правовідносинах [3, с. 260].

Що стосується терміна «державний захист», то під ним слід розуміти створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чого-небудь; захист, охорону кого-небудь або чого-небудь від небезпеки; надання (постачання) чогось кимось у достатній кількості, створення всіх необхідних умов для здійснення чогось, гарантування чогось [4, с. 85].

Адміністративно-правове забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів складається з окремих елементів: суб'єктів щодо яких може бути застосовано державний захист; суспільних відносин, які складаються у сфері захисту працівників правоохоронних органів; системи органів публічної адміністрації, які забезпечують застосування заходів державного захисту; правових норм, за допомогою яких забезпечується безпосереднє застосування владного впливу в процесі державного захисту.

Право на державний захист є правомочністю, якою наділено визначених законом суб'єктів, що забезпечується сукупністю встановлених заходів. Видається можливим розглядати право на державний захист працівників правоохоронних органів у широкому та вузькому значенні. З позиції широкого підходу воно виражене у таких правомочностях, як: право на медичне обслуговування та санаторно-курортне лікування; право на обов'язкове державне страхування життя і здоров'я; право на пенсійне забезпечення; право на застосування заходів державного захисту (безпеки). Вузький підхід до трактування державного захисту працівників правоохоронних органів засновано на положеннях Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», яким до заходів державного захисту віднесено:

1) заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і зброю з метою забезпечення виконання правомірних наказів і усних вимог, що добровільно не виконуються, для захисту особистої безпеки, безпеки близьких родичів, а також безпеки житла і майна;

2) одержання допомоги у виконанні покладених обов'язків, а в разі необхідності – для особистого захисту, а також свого житла і майна з боку відповідних правоохоронних та інших державних органів;

3) спеціальні заходи забезпечення безпеки;

4) отримання матеріальної компенсації в разі загибелі працівника, каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, знищення чи пошкодження його житла і майна у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

При цьому до спеціальних заходів належать: особиста охорона, охорона житла і майна; видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; встановлення телефону за місцем проживання; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку; забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту; переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності, переселення в інше місце проживання [5]. У рамках цього дослідження використано вузький підхід до визначення сутності права на державний захист працівників правоохоронних органів.

Правомочністю щодо отримання державного захисту відповідно до ст. 1 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» наділено такі групи суб'єктів, як: 1) судді Конституційного Суду України, судді та працівники апаратів судів; 2) працівники правоохоронних органів; 3) суб'єкти, які за певних умов мають право на отримання державного захисту; 4) близькі родичі осіб, які відповідають ознакам суб'єктів, яких віднесено до 1–3 групи [5].

Статус працівника правоохоронного органу станом на тепер не має єдиного трактування, позаяк поняття «правоохоронний орган» відсутнє у законодавстві. Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» визначено невичерпний перелік правоохоронних органів на підставі наявності у них такої детермінуючої ознаки, як здійснення правозастосовної або правоохоронної функції [5]. Термін «функція» означає роль та цільове призначення діяльності окремого суб'єкта і застосовується для окреслення особливостей будь-яких соціальних, технічних, біологічних, правових явищ. У цілях цього дослідження правозастосовна або правоохоронна функція може бути визначена як елемент правового статусу суб'єкта публічної адміністрації, що відображає зміст та цільове призначення публічного адміністрування, яке забезпечується методами управлінського впливу та має на меті протидію злочинності та забезпечення публічного інтересу.

Можливим є застосування підходу до визначення системи правоохоронних органів через нормативне закріплення за ними статусу правоохоронного. Відповідно, статус правоохоронного органу закріплено за Національною поліцією [6], прокуратурою [7], Державним бюро розслідувань [8], Службою безпеки України [9], Державною прикордонною службою України [10], Державною кримінально-виконавчою службою України [11], Національним антикорупційним бюро України [12] тощо.

Таким чином, доходимо висновку, що до правоохоронних органів, які наділені правом на державний захист, може бути віднесено, з одного боку, ті, які прямо зазначені у спеціальному законодавстві, та, з іншого боку, ті органи, які виконують правозастосовну або правоохоронну функції, що закріплені на нормативному рівні.

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів можна визначити як спосіб погодженого впливу суб'єктів публічного адміністрування на суспільні відносини, які пов'язані зі створенням надійних умов для функціонування правоохоронних органів та гарантування їх охорони від небезпеки. Погоджений вплив реалізується за допомогою сукупності інструментів публічного адміністрування з метою забезпечення публічного інтересу. Для оптимізації адміністративно-правового забезпечення держав-

ного захисту працівників правоохоронних органів необхідним є застосування відмінних засобів адміністративно-правового впливу та виокремлення єдиних принципів такої діяльності.

Діяльність щодо забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів є невід'ємним елементом превентивного механізму забезпечення законності у публічному секторі. При цьому загальноприйнятним є виокремлення системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного захисту в Україні, елементами якої є:

а) суб'єкти публічної адміністрації, які визначають основні напрями державної політики у сфері державного захисту, забезпечують розробку і прийняття законів, розподіляють функції між органами виконавчої влади, координують їх діяльність, здійснюють і забезпечують ефективну реалізацію державної політики (до них віднесено: Президента України, Прем'єр-міністра, уряд, органи державної виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, судові органи, правоохоронні органи всіх рівнів);

б) суб'єкти, які приймають рішення про вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки (до них віднесено: керівників органів внутрішніх справ, керівників органів служби безпеки, керівників органів прокуратури, голову суду, Голову Конституційного Суду України; керівників органів охорони державного кордону України, керівників розвідувальних органів України, керівників органів управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Директора Національного антикорупційного бюро України, директорів його територіальних управлінь, Директора Державного бюро розслідувань та його заступників, Голову Служби судової охорони та його заступників);

в) суб'єкти, які здійснюють заходи забезпечення безпеки (до них віднесено: органи служби безпеки, органи охорони державного кордону України, відповідні розвідувальні органи України, підрозділи Служби судової охорони, органи управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України, відповідний підрозділ Національної поліції України, відповідні підрозділи Національного антикорупційного бюро України, органи Державного бюро розслідувань, відповідні підрозділи Служби судової охорони, поліцію) [5].

Виходячи з того, що державний захист працівників правоохоронних органів є функцією держави, що належить до механізму забезпечення законності та нормального функціонування правоохоронних органів, особливістю системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного захисту є те, що один і той самий суб'єкт може бути одночасно тим, що забезпечує можливість здійснення державного захисту та суб'єктом, який має право на державний захист.

Висновки. Таким чином, одним із важливих напрямів подальшого вдосконалення функціонування правоохоронних органів є створення належних адміністративно-правових засад забезпечення державного захисту працівників цих органів. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що адміністративно-правове забезпечення державного захисту працівників правоохоронних органів складається з окремих елементів: суб'єктів, щодо яких може бути застосовано державний захист; суспільних відносин, які складаються у сфері захисту працівників правоохоронних органів; системи органів публічної адміністрації, які забезпечують застосування заходів державного захисту; правових норм, за допомогою яких забезпечується безпосереднє застосування владного впливу в процесі державного захисту.

Література:

1. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) : навчальний посібник. Ірпінь : Укр. фін.-екон. ін-т ДПА України, 1998. С. 14.
2. Безпалова О.І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 544 с.
3. Корецький М.Х. Державне управління аграрної сфери у ринковій економіці. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 260 с.
4. Чуйко З.Д. Конституційно-правовий механізм забезпечення національної безпеки України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 8. С. 85.
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: (дата звернення: 10.11.2020).
6. Про Національну поліцію : Закон України від 2.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10.11.2020).
7. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 10.11.2020).
8. Про державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. № 794. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/794-19> (дата звернення: 10.11.2020).
9. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2229-12> (дата звернення: 10.11.2020).
10. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3.04.2003 р. № 661-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/661-15> (дата звернення: 10.09.2020).
11. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2713-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 10.11.2020).
12. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 10.11.2020).

Kalimbet A., Bilokur E. Administrative and legal support of state protection of law enforcement officers

Summary. The article is devoted to the study of administrative and legal support of state protection of law enforcement officers. It's established that law enforcement agencies endowed with the right to state protection may include, on the one hand, those that directly specified in special legislation and, on the other hand, those that perform law enforcement functions, which are enshrined at the regulatory level.

It is determined that the administrative and legal support of state protection of law enforcement officers can be defined as a way of coordinated influence of public administration entities on public relations, which are associated with creating reliable conditions for law enforcement agencies and guaranteeing their protection from danger.

It is established that the administrative and legal support of state protection of law enforcement officers consists of certain elements: subjects in respect of which state protection can be applied; public relations in the field of protection of law enforcement officers; systems of public administration bodies that ensure the application of state protection measures; legal norms, which ensure the direct application of power in the process of state protection.

The concerted influence of realized through a set of tools of public administration in order to ensure the public interest. Attention were paid to the fact that the administrative and legal support of state protection of law enforcement officers is aimed

at protecting a special group of public servants, whose activities are associated with increased risk and require excellent means of administrative and legal influence, highlighting common principles of administrative and legal regulation.

It is established system of subjects of administrative and legal support of state protection in Ukraine: 1) subjects of public administration, which determine the main directions of state policy in the field of state protection, ensure the development and adoption of laws, distribute functions among executive bodies; coordinate their activities, implement and ensure

the effective implementation of public policy; 2) subjects that make decisions on taking special security measures; 3) subjects that implement security measures. The peculiarity of the system of subjects of administrative and legal support of state protection of law enforcement officers is that the same subject will be both the one that provides the possibility of state protection and the subject that has the right to state protection.

Key words: administrative and legal support, state protection, right to state protection, subject of public administration, law enforcement officer.